

Boune anêye 2024 et
totes sôres di bouneurs !

Li RANTOELE

Limero 108 - ivier 2023-24

Gazete di prôze nén racontre ce ki rexhe tos les troes moes eplaideye pal
« RANTOELE », soce nén recwârlante (a.s.b.l.) mimbe del Soce po les mancîs
Lingaedjes et Tuzances d' Urope (ALCEM).

Foto Jean-Pierre Van Overmeire

Mwaisse sicrijheu : Lucyin Mahin. Eplaideu responsâve : Pire Otjacques - rûe d' la Hète, 19, 6840 Li Tchested - Bureau de dépôt 6840-Neufchâteau.
Pris : 5€. Abounmint 1 an éndjolike 5€, papî 18 €, les deus 20€, etrindjir 25€, **d'aspalaedje 35€** - à conte IBAN BE74 0682 2043 0507, BIC GKCCBEBB.

Fotos ås bouyotes po rire (Li Blawete et l' Djan Goffart)

I parèt qu'li Noyé va toumer on vinr'di ciste-annême...

Dj'espère qui ci n'sèrè nin on vinr'di 13 ..

Po les copies presséyes, ki n' ont waire di tins!

Pou lès coupes pressés qu'ont wêre di tins ...

An walon pa Jean Goffart

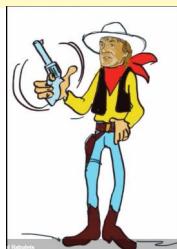
- Paret k' Noyé va toumer on vénrди ciste anême.

- Dj' espere ki ci n' serè nén on vénrdi 13 !

Savez l' planète
Fez r' chèrvi vos vîs kartons .

Schapez l' planete ! Fijhoz rsiervi les vîs cwârtions !

C'est fêt! Dj' r'cominche a fêt du spôrt!

An walon pa Jean Goffart

Bén non fêt qui dji n' bwè nén!

On dîreut qu'i gn-a dès crotes di néz dins vo gatau!

Bén oyi, c'è-st-in gatau al carote!

- On direut k' i gn a des crotes di nez dins vo wastea.
- Bén oyi, c' est on wastea ås carotes !

Bén nonfait ki dji n' boe nén !

An walon pa Jean Goffart

Les riscrijhaedjes e rfondou mostrèt ki ci-ci aconte ostant les dnêyes di l' accint d' après Lidje (imâdjes di pawene) ki do ci d' après Tchâlerwè (imâdjes di droete). Asteme ! on ï reploye telfeye des pus vîs mots ou des pus viyès piceures di croejhete [traits grammaticaux] k' ezès mwaissès modêyes.

Gazete aspougneye avou l' programme Scribus 1.5.8. metou sol sistinme d' operance Linux Suse.

Ådvins (I)

- Coviete (Jean Cayron & Jean-Pierre Van Overmeire)
 Fotofåves (Christian Thirion & Jean Goffart) p. 2
 Boune anêye p. 3
 Hosmint d' tere do Marok (Lucyin Mahin) p. 4
 Pârtis nâationalisses walons (Samuël Dumont) p. 5
 Les Rodjes Diâles a l' Uro 24 (Jean Goffart) p. 6
 Li djeu d' dame (Gaston Wivers) p. 7
 Li croûte [crwth] (Willy Marchal) p. 7
 Curés margougneus d' efants (Magda Verschueren) p. 8
Belèses-letes
 L' ivier 2010-2011 (Samuël Dumont) p. 9
 Li moirt do bokion (Dimitri François) p. 10-11
 Godferdom (Magda Verschueren) p. 11
 Dispiertez vosse walon (Willy Marchal) p. 12
 Palestene (É. Hesbois) p. 12
 (Shûte p. 18)

Ratacaedje

Boune anêye

C' est ene novele anêye ki cmince. K' ele soeye belzet boune po tertotes et tertos.

C' est çki les párticipants dvént scrire (tchaeke a s' môde) e-n èn occupaedje e walon a Djedene [Gedinne] li 8 di decimbe. El tinme, c' esteut : « Sohaitîz l' boune anêye e walon ! ».

L' idêye aveut-st aspité e l' tiesse da Téjhe Colåd [Thérèse Collaux], li scabene del tuzance did la. Ki dj' aveu rescontré al djournêye SLLW / Årdene walone a Fromlene (Bote di Djivet walon-câzante) li 14 d' octôbe. Et ki rescourcixha [redynamisa] les scoles di Bive tot m' avoyant des noveas scolîs, ene miete pus djonnes ki l' prof.

Novea rwaita sol walon

A Djedene, dj' a cminci pa respliker çou k' c' esteut ki l' walon. Dji djåza do decret Valmy Féaux et dire k' i gn aveut pont yeu di « lwè d' aplicâcion ». Ça fwait : waire

di shuvou dins l' société walone.

Tereze etercåza [intervint] et dire k' i gn aveut néen ene samwinne k' on n' veyeut dins l' gazete k' i gn aveut yeu èn etrevén [évènement] a vey avou l' walon : teyåte, walon e scole, copinreyes, emissions so Matélé...

Et c' est l' veur. Si on louke l' anêye 2023 divins l' erî-glaece [rétrouveur], gn a pâr des cayets ecoraedjants k' ont-st arrivé.

Dji tuze aprume a l' enondêye [initiative] da Djulén Noyé [Julien Noël] po-z evoyî des scoleus d' walon divins les scoles. Gn ava 23 profs d' on djoû ki dnît 199 eures a 1427 sicolresses et scolîs. Ene gote d' aiwe ? Oyi, mins brämint mî k' divant ! Pitchote a midjote...

Lucyin Mahin, li 13 di decimbe 2023.

Abondroets

Les scrijhaedjes del Rantoele (rifondou et mwaisse modêye) sont-st eplaidîs dizo libe licince CC-BY-SA 4.0 des Wikipedia.

Insi, i pôront esse rimetous sins rujhes sol waibe di tecses « Wikisourd », et rashonnés sol pâdjé del sicrijheuse u do scrij-heu. Avou ça ki, s' i gn a deus modêyes (Feller et rfondou), elle ï seront todi eterloyeyes.

Les textes normalisés publiés ici et leurs originaux sont sous licence de libre utilisation CC-BY-SA 4.0. Ainsi, ils pourront être republiés sur le site de textes wallons « Wikisourd », où ils seront élégamment rassemblés par auteur. Les différentes versions éventuelles (Feller / rifondou) y seront interliées, permettant de passer de l'une à l'autre en un seul clic.

Les rcetes po lére li rfondou

xh se prononce généralement ch et jh se prononce j (les 2 se prononcent h a Liège, ich-lautés ou ach-lautés en fin de syllabe en Haute-Ardenne); le suffixe -ea (fr.-eau) se prononce -ia ou -â; én se prononce én à Charleroi, mais plus généralement in, et aussi é (Ouest-wallon, Ovifat) ou ê (La Louvière, Écaussines); ae se prononce généralement a (è à Liège, â à Charleroi dans le suffixe -âdge); oe se prononce généralement wè (eû à Liège, mais aussi è, û, é, wa, ôù etc.); ey se prononce èy à Liège et ïy ou ï ailleurs; sch se prononce sk ou ch (mais h à Liège); oi se prononce wa ou wâ à Namur, wè ou wé à Liège, ôn à Charleroi et ôù à Nivelles, å se prononce au, å ou å selon les régions; ô se prononce souvent ôn (presque on) mais ô ouvert a Namur (noté au), ôù à Nivelles, Fosse-la-Ville et en Haute-Sûre; sh se prononce ss à l'Est et

ch à l'Ouest; oen se prononce souvent on à l'Est et win à l'Ouest.

(e)nd(è) (fr « en », partitif) se prononce (è)nn(è) sauf à l'Ouest où il se rend par 'dd(è) (simplifié en d-)

En wallon unifié, tous les E internes se prononcent è. remantchî = rèmantchî; retchessî = rètchessî. La lettre é ne s'écrit que si elle représente un phonème du wallon : cerjhe, tuzé, singlé. Non si elle provient d'un calque du français : prezinter, republike (lire è).

Les voyelles i, u et ou se prononcent presque toujours longues devant une consonne voisée (b, d, dj, g, jh, v, z), r et y.

Un espace typographique suit toujours une apostrophe ; il n'y a pas d'apostrophe ni d'E muet internes. Ces deux règles étaient déjà d'application dans le « Dictionnaire des parlers wallons du Pays de Bastogne » de Michel Francard (1994).

Eternåcionå

Li hosmint d' tere do Marok

Dji l' a bén sintou mi-minme. Il esteut 11 eures, li 8 di setimbe. Cåzu pol prumî côn d' l' esté, dj' a volou fé ene serinne [soirée dehors], po magnî ene djatlêye di sope. Aveu dju adviné cwè ?

On-z a oyoo on groûl-mint. Dji contéve ki c' esteut on gros camion ki baxheut d' vitesse [rétrograder] po passer so les cahossas [ralentisseurs en dos d'âne] a l' intrêye do viyaedje. Mi feme pinséve ki c' esteut d' l' oraedje, mins li cir esteut clair et les stoeles blawtinént come d' alaedje.

Dji m' a levé et-z aler å mitan del voye. Dji sinta l' tere ki tronnéve dizo mes pîs.

Totes les djins ont rexhou dvant l' ouxh. Mi feme, k' esteut dvant l' ouxh avou mi, a boerlé come on vexhåd après s' mame k' esteut co e l' coujhene. Les lusses estént calibançant [en balançoire]. Mi pus djonne des feyes a volou aler rtrover ses camaerådes, k' estént tertotes et tertos a l'-ouxh. Les djins schoûtent les noveles so les sûtifones. I kåzént d' ene ratake [réplique] a meyzeure (meynute et dmeye).

Li londmwin

Dji n' contéve néen k' ça aveut stî si griyeus [grave] å fén mitan d' l' Atlassé. Ca nozôtes, gn aveut néen ddja yeu ene creveure dins on meur. Mins po les dmorants des hôts-tienies ça a stî teribe. Avou ça ki c' est des djins ki n' ont ddja rén, d' avance.

Ca ci n' esteut néen on hosmint d' tere ordinaire, inte deus plakes continintreces (adon, ça s' dene purade li long del

mer). C' est on fali soterén [faille géologique] inte li hôte montinne do Grand Atlassé (ki crexhe co tot douçmint) et l' pîmont [piémont]. Ces stombixhimits d' tere la [secousses telluriques], ça n' arive ki tos les 2000 - 3000 ans... mins ça a-st arivé !

Eterloyance

Mins l' eterloyance [solidarité] a bén roter. Les schapeus espagnols avou leus niftants tchéns estént ddja la l' londmwin, e minme tins k' les Inglès. Mins c' est l' boune organizåcion des otorités marokinnes k' a sorprins a bon tos les gatzîs. (Sâf li rapoîtresse di Paris Match, k' a dvou critiker pask' à troejhinme djoû, totes les voyes n' estént néen co dihalêyes des toumantès pires.)

Gn a nou si grand må k' i gn a on ptit bén ki va avou. Dins tot l' payis, les djins on stî di dnêye [généreux]. Gn a yeu des covtoes et di l' amagnî a rdoxhe. L' organizåcion fourit al leccion [efficace]. Les camions arivént tcherdjîs a Tahnawt (å pî d' l' Atlassé). Lavola, gn aveut come on sistinme di grand botike, avou on relijha [sélection] des sacwès k' avént stî apoirtéyes. Pu : metaedje dins des raiyes [rayons d'étagage], adon : tcherdaedje dins des ptitès otos ki les alént poirter dins les viyaedjes. Cénk manaedjeus estént raloyîs avou les telefones et les éndjoles des responsâves des viyaedjes et les cis des magazinîs. Il evoyént çou k' les djins avént dandji, po n' pont awè di cschiraedje [gaspillage].

Les viyaedjes k' i gn av pont d' voye, c' esteut des moultîs et des ågneus [muletiers] ki lzi poirtént les colis divins des

bassas [bâts] tcherdjîs so les biesses.

Ricminçaedje del veye

Li 18 di setimbe, les scoles ont ricmincî. Totes les scoles do payis, sovint d' prefabriké, avént toumé e-n ene blesse.

Po les efants des primaires, sicole dins les toeteas [tentes] montés pa l' årmême, dins les viyaedjes minmes (por zels dimorer dé leu famile). Les cis di sgondaire fourit-st evoyîs a Marakech, ey adon kipårtis inte les coledjes avou des internats. Lodjîs, nouris et scolés po rén. Mins il aveut falou cwiter l' famile, sovint tot tchoûlant, copurade po les pus djonnes des scolresses.

Fatalisse

Les tévés d' avår ci ont revoyî des temognaedjes di djins k' acceptént cisse rascrâwe la tot djhant ki c' esteut l' volté då Bon Diu. Cisse reyaccion la a mwaijhi des Walons k' i gn a. « Minme si c' est ene manire d' aveur moens må, et di rprinde radmint coraedje, dji nel pou admète. Li Bon Diu est i l' mwaisse des mâleurs ? Dji pleure tos les djoûs e veyant ces teribès imådjes la. Dji m' di ki ci n' est néen l' Bon Diu ki va eterer leus moirts et rbasti leus måjhons. »

Mi, dji so tos les djoûs avou des ptitès djins ki sont rascrâwés des setchresses. I veyêt todi l' bea costé, li waire di dinrêyes k' il ont ramexhné. Et dire « hamdoullah » (Diu merci). Dji n' pou ki respecter ciste atuzance [conception] la

Lucyin Mahin, tot rprindant des lâdjes passaedjes di çou k' dj' aveu scrit djoû après djoû so « Berdelaedjes » tot respondant ås emiles di djins ki s' dimandént cwè por mi et les minnes. Racourtî ciddé li 3 d' decimbe 2023.

Walonreye / politike

Deus pártis nácionaliasses walons

Troes ptitès letes polnut candjî l' sinse d' ene kesse, savoz. Kî yout disfinde el nácion walone ? <> Kî sait disfinde el nácion walone ?

Disk' asteure, i gn a dvraimint ki deus pártis nácionaliasses e l' Waloneye : *Chez Nous* (Amon nozôtes) eyet *Mouvement Nation* (Mouvment Nâcion).

Polnut i, podbon, disfinde el nácion walone ? Mi, dji n' di rén. Dj' inme ostant vos leyî tuzer yet ratuzer a tot ça.

Les « Amon nozôtes »

Ci párti ci a stî askepyî pa deus omes, avou l' aspalaedje di deus grands menirs del foite droete uropeyinne. Li prumî, c' est Tom Van Grieken, li prezidint do *Vlaams Belang*. Li deujhinme, c' est Jordan Bardella, li prezidint do párti francès « *Rassemblement national* ». Cist ome ci a dné s'-n åjhmince po k' *Chez Nous* eploye li minme essegne ki l' cene des Francès del foite droete.

Gn a co on troejhinme ome ki les aspoye : Geert Wilders, on politikî neyerlandès. Ci-ci n' est néen l' prumî vnou. I vént d' wangnî les vótaedjes pol Deujhinme Tchambe del Neyerlande (Bas Payis).

Les « Mouvment Nâcion »

Il est totsu vî k' mi : 24 ans ! I gn a càzumint k' ene seule djin k' åye manaedjî ci párti ci dispusi skepiaedje : Hervé Van Laethem. C' est on párti d' foite droete. Mins tenawete, i n' est néen conte l' ecolodjeye. Sasinse åzès mimbres, c' est zels li troejhinme voye. Ene voye k' est mî k' el capitalisse ey el comunisse.

Ene teribe rujhe : leu-z essegne est erwaiteye come noûrecsisse.

Disfinde li « nácion walone »

Ces djins la, i volnut disfinde el nácion walone.

Al copete do martchî, i cachnut a disfinde el civilizåcion uropeyinne. Come veyou d' leu bawete, cisse-ciale est rashiowe so l' « erlidjon uropeyinne ». End åreut k' ene : el crustinnisse.

Eyet, sorlon zels, li crustinnisse sereut mancî pa l' islam.

Dismontans l' idêye. L' islam, c' est ene rilidjon do Mîtrin Levant, eyet l' crustinnisse, c' est ene rilidjon do Près-Levant. Waire d' adire eturzeles. Adon, sasinse a mi, ci ptite guere d' erlidjons ci, c' est ene próte.

Copurade k' e l' Bosneye, u co e l' Albaneye, deus payis d' l' Urope, c' est l' islam k' est l' rilidjon li pus peupelrece [populaire].

Sins conter k' ezès Bas Payis, u co e l' Tchekeye, deus payis d' l' Urope eto, i gn a dpus d' atêyes ki d' creyants.

Et les raloyisses ?

Sacwants d' inte di vozôtes mi dmandront : cwedon avou l' *Rassemblement Wallonie France* (Rapoûlaedje Walonreye-France) ?

Cwand on rwaite bén, les raloyisses ni volnut néen vraimint disfinde el nácion walone, mins el nácion francesse. Et ls ôre boerler k' el Waloneye, c' est on boket del France. Oyida k' gn a ddja yeu ene cékinne di dipårtumints francès e l' Walonreye d' asteure. Mins ça n' a duré k' ene vintinne d' anéyes (1796-1816). Oyi, mins on-z a stî pus lonmint otrichyins, spagnols, romins, bedjes gâlwès, et vos nd åroz.

Nén dandjî d' riscrire l' Istwere. El Rûsseye est ki saye avou l' Oucrinne. Ça n' rote néen foirt. Adon, on-z a do må d' croere ki ça sreut possible ki l' France fwaiye parey avou l' Waloneye.

Houte di coula, l' ONU clatche platezak ki tchaeke peupe a l' droet a l' otopoûssâjhe [autodétermination].

Après, cwand on lét Jules Gheude (on scrijheu raloyisse dispu todì), i nos shonne k' el Waloneye si doet fé golafer pa l' France djasse po profiter des liârds di nos vijhénns nonnreces.

Ci n' est néen dinsi k' on s' va amidrer ! On djoû, i fârè bén saetchî s' plan mierseu !

Po clôre li cayet

Djans : po disfinde el nácion walone, on-z a on párti marionete ey on párti waire hâbitâve [fréquentable] po s' costé noûrecsisse.

Pu, cwand on rwaite comint çk' il asprounut d' nos atourner [convaincre] po k' on vôte por zels, c' est podbon pezant. I n' savnut ki critiker les ôtes.

Ki, po-z esse oniesse, c' est ene arose k' est pus djenerâle dins l' monde politike. C' est grâve, plamour k' on piede do tins timpesse po des crakes, e l' placee d' el siervi po trover des dvudindjes [solutions].

Mins nerén, on pout todì-tofer ratinde on candjmint, divant, pindant ubén après les vótaedjes.

Pôreut vali ki ça n' soeye néen co l' peupe ki doeye payî les mestrés [ménestrels] ki djouwront å bal. Ey esse li boû [le dindon de la farce].

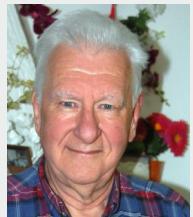
Samuel Dumont, li 28 di nôvimb're 2023.

Les tchafiaedjes do Ptit Louwis (68)

Les Diâles po l' Uro 2024

Âdjourdu, dj' a yeu l' idêye di vos dvizer d' fotbale eyet pus specialmint di l' ekipe di Beldjike. Po on ptit payis come el nosse, on pout dire ki les rzultats èn sont nén trop mwais.

Bén etindou, i n' ont co-djamay wangni ene cope do Monde ou cobén minme d' Urope. Mins gn a des rzultats k' on pout rtini.

Les Diâles et l' Uro

Po l' pitite istwere, il ont pârticipé 14 côps al cope do Monde e-n estant on côp troejhinme e 2018. Eyet set côps a l' Uro, avou ene troejhinme plaece e 1972 eyet come finalisse e 1980.

No payis vént di fini prumî d' ès groupe po l' Uro di 2024 divant l' Otriche, el Suwede, l' Azerbayidjan eyet l' Estonie.

A set moes do tournoe e-n Almagne (do 14 di djun à 14 di djulete), cwe-ç' ki nos plans rtini di l' ekipe ?

Avou des djouweus come Hazard a leu tissesse k' ont decidé di leyî la leu-n ekipe nacionâle, on s' pôreut dmander comint nos djouweus vont esse mindjîs sins leus grands rromés fotbalisses.

Portant, gn aveut sacwants bons djouweus ki bouxhent a l' ouxh di l' ekipe. Tertos savnut bén ki l' etrinneu Martinez èn veyeut nén voltî di candjî brâmint.

Kevin De Bruyne, d' ès costé, s' a blessî à comincmint do moes d' awousse et n' a nén djouwé tos ses matchs. Romelu Lukaku pete des flames eyet markêye come i vout (4 côps e l' dierinne pârteye eyet 14 gôls e 590 munutes). El Beldjike n' a nén stî batowe dins ût pârteyes eyet fini les asclairixhinnies (eliminatweres) avou 20 ponts.

El djermeye (djenerâcion) k' on loméve dorêye a

câzumint passé l' mwin et les djonnes ont yeu mo do succès dins les eliminatweres.

Tolminme, i gn a yeu des pârteyes wou çki nos djouweus n' ont nén fwait des spites. Waitîz d' pus près les pârteyes conte l' Azerbayidjan (0 a 1) eyet l' Otriche (2 a 1) à cminçmint d' l' erâ-sâjhon.

Ciste anêye ci

Avou l' arrivêye d' on novea etrinneu, Todesco Dominico, pout on dire k' i gn a ene sacwè di candjî ? C' est málâjhey a dire po l' moumint. S' i gn a co sacwants càdes come Carrasco, De Bruyne, Vertongen et bén seur Lukaku, k' ont dmoré, i gn a des ôtes, come Trossart ou Batshuayi k' acertinnut çou k' ont pinséve di yeusses (k' i n' avént pus leu plaece divins nos Diâles). D' èn ôte des costés, gn a des cis ki bouxhnut a l' ouxh di l' ekipe nacionâle come Faes, Théate, Onana, Doku, Lukébakio, Bakayoko eyet co des ôtes.

Bén seur, el kession ki tertos vôreut ene response, c' est di sawè cwè.

Cwè çki ces noveas djouweus la vont fé e l' Almagne come afronteus des grandès ponteures di l' Urope ? El response, nos l' ârans, azâr, à comincmint do moes d' djun. U, al boune, tins do moes d' djulete.

Asteure, i fât vir eto comint serè l' fôme di nos djouweus. Ey, avou, l' alant des omes des ôtes payis ki sront lâvå.

El Beldjike a discrotchî s' biyet âjheymint. Eyet eto el droet dî esse tiesse di sereye. À moumint di scrire l' ârtike, dji n' sai nén co kî serè dins leu poul. Mins vozôtes, e l' lijhant, vos sâroz dedja el no des ekipes ki djouwront conte les Rodjes Diâles.

Eyet les ôtes ?

El Serbeye n' aveut co mây pârticipé a on tchampionat d' Urope. El Portugal est clapant, avou 36 marcaedjes conte

seulmint deus agayolaedjes [but encaissé]. El France a batou Djibraltår pa 14 a rén. L' Inglutere n' est nén al copete di s' capâbté eyet l' Itâleye vént d' passer pa on ptit trô. L' Espagne, leye, c' est co ene des meyeusès valeurs, si vos vloz biyter [spéculer, parier] so les wangnants d' l' Uro.

Po l' pitite istwere, seuholz ki des ptits payis come Male [Malte], Sint-Marin, el l' Lichtensteinne – eyet co Djibraltår – n' ont nén seu marker on mierseu côp durant les cwâlificâcions.

I nos fât awè l' espwer ki l' ekipe serè e meyeuse condicione ki l' estâde Rwè Bådwin, wou çk' i n' a nén stî possible di djouwer pask' il aveut trop ploû.

Vivmint el 14 di djun divant l' boesse âzès imâdjies po vir des belès pârteyes avou l' espwer ki no ptit payis fwaiye des spites.

Jean Goffart, el 27 di nôvimb're 2023.

Amuzmints / Spôrts del tiesse

Li djeu d' dames

Ci prezintaedje ci a stî apresté po les scoles di Bive (waeyén-tins 2023, cénkinme ashyinne [séance], scole påzès scolâs).

Li prezintaedje a stî fer-
tiyant avou brämint
des kesses et des messes
inte li prezinte et les
ôtes sicolâs et scolresses.

Dj' a dmandé a tertos di
m' dire s' i comprindé bén
et di dmander les kessions k' i
fât po m' bén fé etinde. Et lzî
bén dire k' i gn a pont
d' biesse kession.

Pocwè djouwer ås dames ?

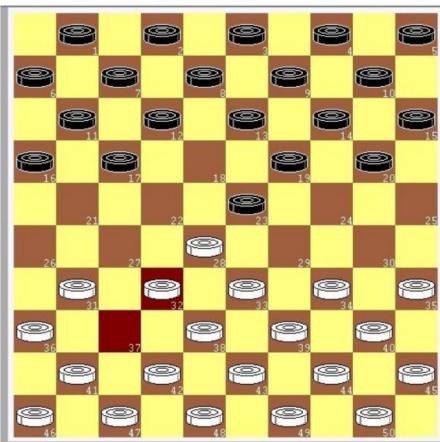
C' est on vrai spôrt del tiesse
et i fât esse foirt malén po-z î
pleur djouwer comifât. I dene
brämint del mwaistrijhe, del
lodjike et i fât ossu brämint tu-
zer. Ci spôrt la etertent nosse
tiesse et spaitchî l' Alzemer.
Ci n' est nin a l' astcheyance
[au hasard]. C' est l' meyeu ki
wangne.

Dames ey etcheks

On l' rapoite sovint avou les
etcheks. I gn a des ponts co-
mons : ça s' djowe a deus so on
platea avou des cwârés k' on
lome damî u bén etchikî.

Dins les deus djeus, i gn a pont
d' plaece pol tchance (come
c' est l' cas po les djeus
d' cwâtes, metans). Dins les
deus djeus, i gn a des côps a
djouwer tant k' on vout mins
ça n' est nén possible di mzurer
deus infinis.

Portant, li djeu d' dames
shonne pus biesse ki l' djeu
d' etcheks. Pocwè k' c' est

On cminçmint : 32-28, 18-23, 37-
32 ? Et c' est ddja pierdou.

l' parint pôve, sabaye ?

Les djins sondjèt ki c' est trop
âjhey et il arestèt. C' est des
pousseûs d' bwès. Gn a des
côp ki des vraiys djouweus
arestèt ossu, mins zels, c' est
pask' i veyèt bén ki c' est trop
deur.

Èn ôte cayet – et c' est bén
trisse – i gn a kåzu k' des omes
ki djouwèt e l' Beldjike. Les
dames ni djouwèt nén ås
dames !

D' eyu çk' i provént ?

On s' margaye po sawè si c' est
d' France u bén d' Pologne.

Li djeu åreut stî edvinté do tins
del « Redjince » e l' France. Ça
fwait : inte 1715 et 1723. C' est
èn etrindjir – k' on loméve li
Polonès – ki l' a mostré. Ça
fwait ki cist ome la vineut
probâbe del Pologne (u bén
k' il inméve bén di s' fé lomer

Li croûte [crwth]

C' est èn instrumint d' muzike do Payis
d' Wale [Pays de Galles], la k' il egzistéve
dedja al fén di l' Impire romin. Li prumî
modele, c' esteut èn instrumint ås
coïdes piceyes, come li harpe u l' lire. A
pårti do 10inme sieke, on l' a djouwé
avou èn airson [archet].

C' est èn instrumint ki va bén avou l' muzike
celtike.

Willy Marchal end a rfwait onk, et l' mostrer
dins ene espôzucion d' instrumints d' muzike a
Måtche-el-Fåmene. Et respliker tot l' ovraedje
di lutreye ås scoles di Bive do 14 di nôvimb're. Et
djouwer dsu « Li ptite
gayole ».

Li croûte est å
mitan, avou on
rebek a hintche
=>

Rilidjon / société : herleme des curés pedoclasses

Magda, dj' alans fé des sacwès eshonne !

C' esteut l' gros curé Market ki m' dijheut coula tot s' frotant les mwins. I m' aveut ritnou e s' buro, après on raploû des tchîftinnes do patro.

Ces « cayets » la, k' i djheut, dji n' saveu nén trop çou k' c' esteut. Todi est i ki dj' a dit k' nosse pa aveut dandjî d' nozôtes po moenner l' tracteur po-z aler ratcheryî les balots d' four. Il aveut sogne [peur] di nosse pa, foirt su-bitin, et k' aléve bracner avou ene shijh-milimetres.

Lontins après...

Ci n' est k' lonmint après ki dj' a saizi ki dj' aveu bén manqué [l'échapper belle]. Nosse curé k' on-z a dit aléve à camp avou les bâsheles, et les filmer cwand ele bagnént. Al fén, end aveut metou ene grosse, ene glawene di 14 ans. Creyoz k' on l' a tapé a l' ouxh ? On l' a candjî d' pârotche et l' rimete dins èn ôte viyaedje après Felu [Feluy], la k' il a ricmincî avou des valets.

Cwand dj' a stî prof di neyerlandès a Brussele, dji' end a aprins des swwaites [récits similaires]. On curé, grand camaerâde d' ene famile foirt catolike, aléve avoul' gamén di ces djins la. Nén po tchanter l' magnificate ! Come di djuusse, les parints n' ont måy volou croere li roufion. C' esteut « monsieur l' curé » pus long ki l' bresse [hautement considéré]. Dj' aveu s' sour e mi scole, et elle endè djâzéve avou ses soçones. Al difén, cwand l' valet a cmincî a voleur hanter a 17, 18 ans, les djonnetes on rî d' lu. Ça fwait : li djonne ome s' a metou a fén [suicidé].

Minme les gros colés d' l' Eglîjhe

Tertos s' ont tai des ans et des razans à lon. Portant, gn a yeu l' cas Mark Vangheluwe, on valet k' a stî fortchôkî [abusé, sodomisé] di s' mononke eveke.

I djâze eyet l' police kimande èn afougaedje [perquisition] a l' årtchuvetchî Malene-Brussele. Cwè çki « ces djins la » fwaiynut ? I trovèt ene mâcule di disrôle mint [vice de procédure] dins çou k' les inketeus avént lomé « Operacion Calice ». Li police doet rinde les documints saizis. Et l' « grande taijhance » [omerta] riprind. C' est a ç' moumint la (2010) ki nosse sicrijheuse Joselyne Mostenne decide di s' fé disbatijhî (Rantoele 103 p. 8, riprins dins s' live; loukîz pus lon p. 14).

Cwand on distere les viyès vatches

C' est on priyesse, Rik Devillé, ki, dijh ans à long, a ramexhné des temonaedjes d' efants margougnîs pa des curés. E 2019, il eplaïda on live avou l' tite « In de naam van de Vader » (À no do Pere). Li tévé flaminde VRT endè fjha ene emission evoyeye e moes d' setimbe. Ele li loma « Godvergeten » (les rovyîs do Bon Diu).

REPORTAGE HET LEVEN ZOALS HET WAS OP HET JEZUÏETENCOLLEGE

« De paters voelden zich boven alles en iedereen verheven »

Het was de voorbijgaenden schrikken voor wie ooit zijn broek versleet op de banken van een

Les peres (djezwites) si sintént come metous ådzeu d' tot et pus hôt k' tertos

Des djins k' ont-st asteure 50 a 80 ans endè racontnut des a-n'-nén-croere. Des efants pacô foirt djonnes (5 a 6 ans) ki des grandès djins fortchôként, motoit a deus troes, tot lzî coschirant les pârteyes.

Dispu don, totes les gazetes di Flande ridjâzèt di novelès djins k' ont stî dins l' cas. Drolldimint assez, les tévés et gazetes walones n' ont rprins l' sudjet k' al difén do moes d' nôvime. Et seulmint avou

deus temoens francès-câzants.

Vinoz dins m' tchambe

Li « môde d' employe » esteut sovint l' minme. Les peres (djezwites) relijhént les scolis ki les parints n' årént rén seu dire. Les efants des bordjoes n' estént måy aduzés [touchés]. Adon, li scoli esteut pûni po des tchitchéyes. On côp, deus côps. Pu li margougneu d' efants fijheut les cwances di s' fé må do scolî [feignait d'avoir pitié]. Et lyi dire « vinoz dins m' tchambe ! Nos vierans ki mint fé po vs amidrer ».

Kimint ndè oizent i fé des parreyes sins måy awè des contes a rinde a nolu ?

Jos Geysels (71 ans, èn ancyin politikî ecolo flamind) dit, dins l' gazete « Het Laatste Nieuws » do 28 d' octôbe : « Les peres (djezwites) si sintént ådzeu d' tot et pus hôt k' tertos. I savént k' il avént l' bresse long, ostant dins l' Eglîjhe ki dins l' societé. »

Li response di l' ancyin eveke di Brudje, Roger Van Gheluwe. « Oyi, dj' esteut foirt camaerâde avou m' neveu (Mark Van Gheluwe, ki dit dins

l' emission aveur sitî foirci des cints côps di s' mononke). Mins, savoz bén, dins les familes, on s' voet voltî. C' est todi come ça k' ça va ! »

Dji n' sai kimint ki l' clerdjî si va disburtaker foû d' ces broûs la. Ci n' est nén todi avou des swwaitès noveles k' i vont ri-impli les eglijhes.

Magda Verschueren (no metou), li djoû Sint-Elwè 2023 ; loukîz ossu p. 11.

Li Rantoele ås belès-letes

Limero 63 (rawete al Rantoele l° 108, moite såjhon 2023-2024)

Ene ouve ni våt ki po ostant k' ele soeye li djusse et vraiy temoen di s' tins. L' oteur walon doet esse modiene, et l' pus hardeye idêye nel doet nén rbouter. Å contrâve, el doet rcweri (Lambert Lemaire, adrovaedje do 49e anouwaire del soce « Les oteurs walons », 1964-1965, p. 24).

L' ivier 2010-2011

Asteure, nos estans-st e l' ivier. Adon, vs av bén adviné, ene miete, el sudjet d' èç tecse ci. Come di djusse, tot rwaitant l' tite, dji vos va dvizer di l' ivier 2010-2011.

Dj' aveu yeu doze ans. El Waloneye, leye, elle aveut yeu des moes mälåjheys avou l' nive, li froedeur di tchén ey el noere glaece [verglas].

Mins mi, po-z esse oniesse, mes djins, dj' aveu vraimint veyou voltî èç tins la.

Aprume, gn aveut ene airance especiale. Dji n' a djamåy savou cmint atourner èç sintimint ci. L' ouxh aveut si blanc paltot sor lu. Li froedeur di tchén do moumint vos fjheut bén comprinde ki vos vikiz.

Sacwants avént eto comprindou k' il estént d' souke. Dj' ô bén : il avént yeu brämint do må a sopoirter l' meteyo. Gn a rén avou ça, savoz. Mi-minme, árvierdimint, dj' a sofri tins do dierin esté.

Po rivni a ç' ki nos rwaite metnant. Dji m' sovén k' el blanc paltot ît loumé avou les djaenès loumires des voyes. Ouy, s' i doereut co niver ostant, el paltot sreut sclairi avou des blankes. Ça freut puvite colidôr d' ospitâ ; mins djans; ki vloz !

Dji di ça, cwek' ouy les lampes sont afeye disloumêyes del nutêye.

C' esteut l' dierin ivier ki dj' a passé dins l' mäjhone ki dj' î a viké tins d' èm-n efance. Oyida, dj' a bagué å moes d' nôvimbe 2011, mins dj' a todi dmoré dins l' Noer Payis.

Ké disbåtchmint d' peter evoye di drola. Dji

m' sovén co bén do grand corti avou l' hôt sapén. Tot esteut blanc.

Gn a ene grande pekêye di djins ki voeynut voltî les monts avou del nive. Tolminme, mi, dj' inme mî on payizaedje banå rascovri d' ene si télmint nozêye cazake.

A! vir el coeyeur [calme] vierner ci dloujhant monde ci !

Ci coetisté la [cette sérénité] rafroedixheut les rujhes eyet reschandixheut nos cours. Les cis des djonnes di ç' trevén la, todi.

Vo m' la a vos dvizer d' on tins k' les moens d' dijh ans n' ont nén cnozhou.

Pôreut vali k' el nive nos rvegne dire bondjoû, on côn. Tenawete, avou l' reschandixhaedje del Daegne – ki dvént claire come di l' aiwe di rotche, mågré les ramtaedjes des climatidotants – dj' a les pinses k' on-z a ça a nos guetes [que c'est mal barré].

A l' atake do moes d' fevrî 2011, dj' a stî avou l' escole e l' Savoye. Savoz, cwand on-z est e shijhinme primaire, on va fé do ski. Ça a duré cwénze djoûs. C' esteut puvite bén, mins dj' a stî foiravant binâjhe d' eraler a m' payis. Dji n' a rén conte el Savoye. Fé do ski, ci n' est dazår nén po mi.

Pu, cwand dji vizite ene sadju, dj' a todi yeu meyeu di tchoezi ewou çki dj' aléve.

Ça, c' est on bea costé d' awè divnou grande djin. Podbon ! On-z est pus libe.

Samuël Dumont, dins : Li Walofile Gazete, li 25 di djanvî 2023.

Li moirt do bokion

Prumî ake, sinne 1. **E cafè** (ådvins et do djoû)

E cminçmint del shijhe. I gn a brämint des djins å cafè d' Hoûlmont [Houdemont]. On boet, on reye. Li patron a bén do må po siervi les ovrîs del brictreye d' a costé et les foistîs.

Champenois intere. Li tchalminisse [brouhaha] baxhe ene miete et les djins s' deynut åk tot bas.

Champenois va å contwer, sins rwaitî nolu.

Champenois (Ch.) : Bondjoû, la, twè, Firmin !

Firmin (Fir.) : Bondjoû. Kimint çki ça t' va, l' Roger ?

Ch. : Ca m' va, ca m' va. Mins çoula ireut mî si dj' åreu des noveles di m' feme.

Fir : Tén, ele ni ti scrît nén ?

Ch. : Siya, siya, mins...

Al tâve, gn a deus beveus ki s' fijhèt ene clignete k' on doet bén vey.

Ene des pratikes : Mi, dj' inmreu mî esse vef ki coirnåd, dowê ?

Li deujhinme beveu pete di rire.

Champenois l' voet bén ; ça fwait k' i rwaite a stâre [regard dans le vide].

Fir. : Åy, ni t' emaye nén, va. Si ele ti dit k' ele rivénrè å bontins, c' est k' ele rivénrè. Li ci ki ratind n' a nén hâsse.

Ch. : Dji croe bén ki dmwin, dj' irè cwanlminme ås djindåres.

Sinne 2. **Al campagne** (ådfoû et do djoû)

Champenois rôle dins s' djipe so ene pitite voye å mitan des tchamps. Il a do må di tni s' calote al mwin. Il a l' air d' esse ôte pârt. I voet èn ouxh. I l' drouve sins bouxhî. Gn a la deus djindåres ki bevèt l' cafè. Onk est ashî, et l' ôte a dmoré astampé. I rlevèt leu tiesse, on pô sbarés.

Sinne 3. **Al djindåmreye** (ådvins et do djoû)

Ch. : Bondjoû, mes djins !

Djindåre 1 (Dj.1) : A ! c' est ti, Roger. Dji n' t' aveu nén ricnoxhou. Intere et ploye li djno. Prind ç' xhame

ci, wai

Champenois mousse et prinde ene tcheyire.

Dj.1 : Ene djate di cafè, Roger ?

Ch. : Dji n' rifuze ki les côps d' baston.

Dj.1 : Cwè çki t' véns fé touci ?

Ch. : C' est po m' feme... La cwénze djoûs, elle a stî operêye do pî. Pu, ele est evoye si rapoizer amon s' matante di Åve [Wavre]. Dji l' a stî mete å trin a Årlon. Dispoy adon, pupont d' noveles.

Dj.1 (fotant) : T' ôs çoula, Lucyin ? Li feme då Roger est evoye ! Et i s' fwait do mouron ! To courreus après l' tinne, ti ?

Dj.2 : Gn a des ci ki n' kinoxhèt nén leu tchance, saiss, ti !

Dj.1 : Etur nozôtes deus, Roger, si m' feme mi såreut leyî tot seu cwénze djoûs, çoula m' freut brämint do bén. (*I riynut*). Mins di, valet, ti feme, ci n' est nén l' prumî côn k' ele pete å diâle edon ?

Ch. : Dji n' di nén. Åy, elle a ddja stî evoye divant ça. Deus ou k' c' est troes djoûs, insi... Mins djamåy ostant d' tins.

Dj.1 : A-t ele dit k' ele rivénreut ?

Ch. : Åy.

Dj.1 : To voes (fotant, tot waitant l' ôte djindåre), tel pouz croere, ele rivénrè. Ci n' est nén l' prumî côn, taiss ! Rivouss ene gote di cafè ?

Sinne 4. **E viyaedje** (ådfoû, do djoû)

Timpe å matén, addé ene hobete di busse. On tropea d' ovrîs sont la ki ratindèt. I n' si cåzèt waire. C' est k' il ont co soumey. Ça s' voet a leus ouys gonflés. Ces ovrîs la end alèt a l' oujhene d' a costé, a l' intrêye del France, a Mont-Sint-Mårtén.

Li busse arive. Sol finiesse di dvant, il est marké « Lorinne-Escô ».

Onk après l' ôte, les ovrîs moussèt dins l' busse. Inte di zels, on ricnoxhe Champenois. Li busse è va. Les waides disfilèt. Champenois rwaite li payizaedje. Ses påpires si cloyèt di tenawete. Et vo l' la ki båye.

Sinne 5. Al cinse Champenois (didins et del nutêye)

Lisbete Dagnea est stampêye ådzeu des montêyes. Il î fwait noer et stroet. Elle a ses deux pîs ratoirtchîs d' bindaedjes, sititchîs dins des rôzès pantoufes. Ele s' aspoye so on fizik di 22. Mins tot d' on côn, ele li rleve et lugnî nosse Roger. Ci-ci s' trouve lâvå, ådzo des montêyes.

Lisbete fwait des ouys di macrale. Elle est tote distchâvurnêye [décoiffée].

Lisbete (Lis.) : Did dou çki to véns ?

Ch. : Di l' oujhene.

Lis. : T' as ovré disk' asteure, dandjreus ?

Ch. : Bén neni. C' esteut l' Sint-Èlwè, et on-z a yeu ene tournêye djenerâle des patrons. Et...

Lis. : (*ki lyi côpe li xhuflet*). Et mi, dji pou dmorer touci, raclôse, e t' ratindant, tins k' to fwais ribote. Dji rexhe a poenne d' ene operâcion et to m' laixhe mierseule. (*mançante*) To meritreus ene boune roufe.

Ch. : Schoûte, Bebete, rimete ci fizik la e s' plaece. Dji tel djeure, dji nel rifrè pus. C' esteut djasusse on côn, insi, avou l' Leyon.

Lis. : Taijhe tu ! Ti n' es k' on minteu. Ti n' sondjes k' a t' aler amuzer. T' end a t' crevé sô d' esse avou mi, djel sai bén. A ! si dj' åreu seu ça

Godvergeten

Godferdom

Des mots so des faitindjes. Des faitindjes a n' è nén vey li fén...

Godvergeten. Et Godferdom !

Godferdom po tos les cis et totes les cenes k' ont-st eduré et k' on-z a rovyî.

Godferdom po l' fâstreye des mwaisses del djowe. Po, tourrieveuzmint assez, awè fwait rinde les papîs al Djustice après l' operâcion « Calice ». Di l' åme, i nd ont nén po ene fayêye mastoke. Et nozôtes, ene raedje a s' fé disbatijhî !

Godferdom po l' comission di 2010 ki n' a siervou a rén, k' a kåzer d' ene coide dins l' måjhon d' on pindou.

Godferdom po çou k' elle a metou so pîs : ene sûre di « tarif des prestâcions », come ezès bordeas. Insi, ratchter a l' abatou [*à bas prix*] les veyes distrûtes des sorvicants, tot les fjhant siner por zels et zeles taire leu linwe. Clôre leu gueuye po todî !

Godferdom po l' pus hôt des pris, li ci do fortchôcaedje [*pénétration anale*], ki les fortchôkîs ont dvou edurer divins leu tchå et dvins leu cour d' efant.

Godferdom ! Godferdom di nodidju d' mildju !

cwand dji t' a maryî, ki ti dvénreus insi. Après l' tins ki dj' a passé a sayî d' t' aprinde a lére, c' est honteus. Sins conter les sayes po t' aprinde a t' bén tni. Ti n' as måy rén comprins, biesse godi ! T' es totsu biesse ki les ôtes payizans do viyaedje. Et beveu, al copete do martchî !

Ch. : Bebete, djokez vos, asteure ! Et rmetoz ç' fizik la ou çk' il esteut.

Lis. : (*tot avancixhant*) Dji n' sai nén çou ki m' ritent...

Elisabeth dischind viè Roger avou s' fizik al mwin. Ele si fwait laide, tant ses pîs lyi fjhèt må. Ele dischind hinkeplink. A on metou moumint, ele s' asterbuke divins les egrés [marches d'escalier].

Sinne 6. Dins l' busse (åddins, do djoû)

Champenois esteut edoirmou. On etind on berôlaedje dins les montêyes (ki s' passe dins s' sondje, ki c' est l' sinne di dvant).

Champenois si dispiete d' on plin côn. L' otobusse vént d' ariver dins l' fabrike. (a shuve)

Dimitri François, ratournant on sinnario d' on pordjet d' fime so l' Afwaire Champenois (avou l' åjhmince di l' oteur) ; li 16 di nôvimb're 2023.

Magda Verschueren li 7 di decimbe 2023.

Dispiertez vosse walon

Dispiertez vosse walon, il est tins. /
C' est on ritche eritadje des parints.

Resploe

Co dins nosse tiesse

Fjhans l' passer a nosse djonnesse.

Schapans l' walon,
L' lingaedje di nos tayons.

Nos mots sont sovint come des
imâdjes / ki nos rindnut afeye bén
binâjhes. / On vere ki tome al tere est
spiyî ; / Mins l' biyoke k' on rote dissu
est spotcheye

å resploe

D' ene comere trop curieuse, vos
trovez / k' ele doet sawè l' ponou et
l' cové. / Onk ki fwait tolminme cwè
arindje tot / come des gaeyes so on
baston ; ké bea spot !

å resploe

Onk k' est ossu spès k' on spingurlet /
va manker d' toumer flåwe ossu
roed. / On grand, c' est on dispindeu
d' gayoles. / Li ci ki scrote des liårds va
al piole.

å resploe

« C' est cwand les beguenes alént
mehnher » / vout dire ki ça n' s' a
djamåy passé. / Ene pitite sacwè
d' pus, c' est l' rawete. / Mins si ça
n' va nén, c' est berwete.

å resploe

Mi dj' a mes pîs come des grognons
d' tchén ; / dji m' djoke adlé li stouve
bén radmint. / L' pus laid vea, si mame
li raletche. / Si vos m' veyoz voltî, dnez
m' on betch !

å resploe

Dåborer, ragadler, ploviner, / sbarer,
moenner, gnåwler ou tchicter. /

Dispiertez vosse walon, il est tins. /
C' est on ritche eritadje des parints.

å resploe

*Willy Marchal, livret a pårt del sitroete plake
« Tchansons e walon ». Po sawè l' ponou et
l' cové sol plake, et kimint l' atchter, lijhoz
l' årtike del pådje 16.*

Palestene mi binamêye

Les prumirès fotches di nive; 2 digrés; li nute
ravôteye li corti; li noer måvi ni ritchitchitche
pus.

Li rodje solea; 26 digrés; li nute sitronne li
viyaedje di Toulcarem.

Deus gaméns ey ene crapåde rivnèt di scole pal
pî-sinte ki va a leu måjhone; li milice del colneye
israyelyinne vént sor zels et les ctape et les
mesbridjî; li police les ramasse; li cis del milice
endè vont, trankiles come Batisse.

Les prumirès fotches di nive; 2 digrés; li nute
ravôteye li corti; li mazindje ni pepeye pus sol
toet.

Li rodje solea; 26 digrés; li nute sitronne
Djenine; gn a on vî ome ki vout passer d' tote
foice a on tchecpont [checkpoint]; i vout aler vey
si cuzene k' est malâde di l' ôte des costés do
viyaedje ; les sôdårs israyelîs li rboutèt; araedjî,
fôu d' lu, i broke dins l' moncea ; i tchait, ene
bale e plin cour.

Les prumirès fotches di nive; 2 digrés; li nute
ravôteye li corti; li pénon ni rascowitche pus.

Li rodje solea; 26 digrés; li nute sitronne Bir
Zeyt; des efants estchåfornut [narguent] des
sôdårs israyelîs ; ces-ci tirèt des bales di
cawoutchou ; li djambe d' on djonne råpén si
skete e deus ; si mame li ratrinne e leu måjhon,
tot boerlant s' poenne eyet si hayime.

Les prumirès fotches di nive; 2 digrés; li nute
ravôteye li corti; li colon mansåd a peté evoye
dins les bwès.

Li rodje solea; 26 digrés; li nute sitronne
Betleyem ; des efants hinèt des cayôs ; on sôdår
est djondou e mitan do front : les fiziks
petarâdèt ; li gamén a stî rconoxhou et vo l' la
la, ki bagne dins ene basse di sonk; les ranfôrts
ont-st arrivé eyet bouter l' feu al måjhon des
parints ; c' est tote li rowe ki broûle ; gn a ene
djonne mame ki court evoye fôu des blames,
avou s' påpåd dins ses bresses.

C' esteut parey a Ebron, a Ascar, a Naplouze, a
Ramalla.

Adon kî çk' a cmincî ? Gaza 2023 : terorisse u
rezistance dizesperêye di rovyîs ? Po l' Oucrinne,
ç' a stî sol côn et totshûte : deus pwès deus
mzeures. Sav pocwè k' dj' a divnou si vî ?

*Emile Hesbois, li 18 d' octôbe
2015 ; divins « Pitits mots do
dimegne à matén », Edicions do
Cerijhî, Cwême, 2023, p. 30; li
dierin hagnon est del Rantoele.*

Ene industreye nén si viye ki ça

El manufacture di keuve di Floyîmont

C' est l' raploû SLLW / Årdene walone di Fromlene (Walonreye di France) do 14 d' octôbe ki nos a dné l' ocâzion d' el kinoxhe.

C' est ene oujhene ki date di 1806 et ki prodût des buzes di keuve. Nos alans aprinde cwè et come so l' ovraedje lâvå tot schoûtant Georges Vigneron (spoté Jojo), k' i a bouté tote ès veye. Come tchåfeu d' di-reccioñ.

Às ACEC a Lidje

Georges Vigneron :

On còp, dj' esteu a Lidje. Dj' aveu moenné des pîces ås Aceks (ACEC). C' esteut des fors a l' induccion ki n' alént pus, mins k' estént co bons. Et les Lidjeus, i rifjhént ces fors la. Dji tchai à conciedje. Il esteut céñk eures al nute. Et dj' aveu vnou del manufacture di Floyîmont (dilé Fromlene) disca Lidje sol nive, hin. I gn aveut pont d' otostrâde adon. Alôr, vo m' la arivé ås Aceks di Lidje. Des ACEC, end aveut eto a Tchålerwè, mins po ç' còp la, c' esteut a Lidje.

Vaila, dji dveu vey on lomé Djâcmin. Ça fwait k' dji di à conciedje : « Dijhoz ! Èm sârîz apler ç' brâve ome la ? Paski c' est lu ki s' occupe di nos canisteas, la, a reparer. Dji fwai pârteye di Trefimetå, ene oujhene di keuve do costé d' Djivet. »

Ey adon : « Obén, i gn a rén avou ca. Dj' el va houkî, l' Djâcmin. » A ç' moumint la, dji n' càzéve nén e walon. Dji càzéve e francès avou zels. Mins asteure, dji vzel di e walon.

Ça fwait : dji waite l' eure : la ddja ene dimeye eure et todi rén ! Pont d' Djâcmin ki våye !

« Gn a nén moyén di rsouner ene miète li Djâcmin ? »

« O ! siya ! On va rsayî, hin... on va rsayî » k' i m' respond.

Et pu, adon, ene eure... pas-séye et todi nou Djâcmin.

Dins les cis k' estént la, gn a onk k' aveut l' bresse còpé ; l' ôte, c' esteut ene djambe. C' esteut des djins k' estént la po passer leu tins avou l' wârdeu. Copiner et djouwer ås cwårdjeus. Et i djåzént walon inte di zels. Et dj' els ô dire e walon : « Il a bea fé, l' Francès. I pasrè l' nute vaici. I n' erirè nén ouy a Djivet. »

avou m' société. »

Tot ça e walon, la, hin ! I nd es-tént tot petés, les Lidjeus !

Les ovrîs et l' ovraedje

Gn aveut totes sôres d' ovrîs a Floyîmont : des Roumins, des Polonès et des Walons d' Bel-djike. Et i càzént tertos ene miete li walon. Des Polonès, end aveut bråmint. Come avår ci, i gn aveut pont d' tcherbonaedjes, i vnént tertos a Trefimetañ. Et a Vireu, ene miete. Gn a co ene coulêye [quartier] di Vi-reu-Molén ki s' lome « Li Marok ». Djuisse astok del frontire del Beldjike.

Vos cnoxhoz bén l' fi Kujawa, m' avoz dit. Il esteut dresseu

Adon, mi, dji m' mwajhi. Et dj' elzî di : « Schoûtez bén ! Dji vén d' vos etinde dire ene tchôze : ki dji n' rinterreu nén ådjourdu a Djivet ; ki dji pasreu l' nute vaici. Ebén la ! schoûtez bén ; dji va prinde les induc-teurs, et s' les va dj' mete a l' ouxh. Mins dimwin, gn end a k' etindront càzer do payis. Ça va bén ? »

Et zels, fén sbarés : « Dou-vént ?! On Francès ki càze li walon ! »

« Veyoz k' vos m' avoz bén comprins » di dju. Asteure, on n' djowe pus. Houkîz m' ci Djâcmin la et lyi dire cwè et come. » Cwand dj' a cmincî a m' mavler insi e walon, i n' sa-vént pus ou s' mete.

Dimandeu : Et l' a-t i ahoukî, l' fameus Djâcmin ?

Jojo : Dj' el vou bén croere ! Dji l' a yeu, l' Djâcmin. Sol pî sol tchamp ! Paski dj' aveu di : « Les fors a induction, dj' elzès va taper djus lavola, sol pârea [cour murée]. Mins end a k' etindront càzer do payis, paski l' pere Djâcmin esteut å corant

d' tubes. Des buzes po des cin-trâles di dissalaedje di l' aiwe di mer. C' esteut po-z evoyî a Abou Dabi ey å Catâr (la ddja 35 ans d' çoula). Lâvå, gn a pont d' aiwe : c' est l' dizert. C' esteut por zels awè di l' aiwe boune a boere k' i purdint dins l' mer k' est vaila.

Et les cintrâles nucleaires d' asteure, c' est les minmes condinseus – come on les lome –, mins po rafroedi les cintrâles. C' est des buzes k' ont li hôteur d' ene rimorke. Et gn a des abloks [intercalaires] tos les 80 cm, po-z spaitchî les vibrâcions. Paski si ça rou-xheye [vibre] cwand l' camion trevâtche des laids pasaadjes, ça discôpe les tuyos. Ça n' est nén bon.

Georges Vigneron, eredjis-tré pa Lucyin Mahin et Flipe Boula, li 8 di decimbe 2023. Li prumî boket est aschoûtâve so Wikisourd, avou l' tecse e Feller, shuvant prononçaedje; tapez « Jojo aus ACEC a Lidje ».

Noveas lives e walon

Contes a r'laye

Nosse novele sicrijheuse, Joselyne Mostenne, n' a néen londjiné po fé rexhe si prumî live pår e walon.

Et dire ki l' båshele-
n' aveut måy scrît ene
roye etire e walon e moes
d' djanyî 2022. 'T i pos-
sible, bén seur !? So deus
ans d' tins, divni ene sicri-
jheuse al leccion !

Li walon dins l' oraye

Li rcete n' est néen chinwesse.
Oyi, savoz, mins ele ni våt ki po
les cis et les cenes k' ont co on
walon coinrecep [local] divins
leus orayes. Por leye, ci fourit
si grand-mame Celina et
s' mononke Châle. Tote seule
d' efant, ele les oyeut croxhî
l' walon a longueur di djour-
nêye. Sins lzî responde e walon,
ca ses parints n' årént néen
oyou coula voltî. Mins zels
deus, francès-câzants, n'
estént waire e leu måjhon. Li pa
esteut prof di mecanike a
Tcheslet. Li mame tineut bo-
tike d' ahesses electrikes.

Nosse Djoslene n' aveut don
måy djâzé walon e s' djon-
nesse. Al copete do martchî,
elle ala dmorer 40 ans a Brus-
sele, sipaneye di tote copene
dins l' lingaedje Defrexheu. Ci
n' est k' al pinsion k' ele rivna e
l' måjhon ki s' pa aveut atchété
a Dinant. Et s' mete a scrire
des lives e francès sol viyaedje

Joselyne
Mostenne

di Yon [On-Jemelle], la k' elle a
crexhou.

Dins s' dierin live e francès,
elle diveut riscrire tote ene
håvléye di mots walons. Come
elle a brämint bouté so l' atô-
tchance [communication] e
francès, nosse djin est mier
si peipieuse so l' ortografeye.
Kimint scrire les nos d' plaece
[lieux-dits] di Yon e walon, pa-
regzimpe ?

Did la l' idêye di cweri après
ene soce di waloneus. Çou

k' ele trova a Rotchfoirt.

Li restant est espliké dins
l' adrovaedje do live, k' est
scrît pa « Lucyin d' mon Pâ-
ket ». Co èn advina a discramyî.
Av magnî del djote
assez ? [Tu donnes ta langue au
chat ?]

Les paskeyes

Les lijheus des gazetes e walon
(nosse Rantoele, Singulîs,
les Cayés walons) seront bi-
nâjhes di rtrouver rashonnés
des tecses k' il ont ddja li vaici
u vaila. Eyet d' endè discovri
osse des noveas.

Gn a des cis ki s' passèt do tins
di si efance (« les blankès
åmayes »). Mins end a ossu ki
l' cotoû [contexte] est pus mo-
diene. Come « ké handele, li
Gordel » oudonbén « les clés
d' l' oto ».

Li scrijheuse n' a néen sogne di
radjouter des dnêyes eciclo-
pedikes (« l' accident » u isto-
rikes « disbatijhaedje »). Ni
d' siervi des noûmots come
« såvnî » [sablier].

*Po-z awè l' live, evoyîz 20
uros sol conte BE26 0631
0379 9129 tot-z emilant a
oufti04@hotmail.com, ou
houkî l' 0484 943112.*

Les ptits mots do dimegne à matén

Les håbitez des rantoeles di soçnaedje, aprume VoBuze (Youtube), si rafiyént d' elzès lére
totes les samwinnes. Vo Izès la rashonnés e-n on live siné Emile Hesbois.

Vos nd avoz ddja « sayî » [goûté] onk al
pâdjé 11 (sol Palestene). Vos avoz bén
veyou ki ci n' esteut néen del gnognote.

Li scrijheu, c' est èn ancyin teyâtreu d' mestî (à
conservatwere di Lidje). Il a prins s' pinsion
l' an 2000, ey adon eraler e s' viyaedje. Est
ç' Bosseye ou l' Mwinni ? Dji n' è sai rén, mins
ces deus plaences la si rtrouvnut didins deus
tchansons des Crapâdes (« li ptite gâre », « sol
voye do Mwinni »). Come èn ôte tecse, Bebert.

Li prumî ptit mot est daté do 17 di may 2015,
eyet l' dierin do 21 di djulete 2023. Mins gn a on
gros trô e 2022.

Dins si dvanzouve [avant-propos], li scrijheu
ricnoxhe ki totes les imâdjes k' i meteut dins
ses tecses e francès vinént do walon.

Padecô, gn a des pî-notes, come p. 86, ki
mostrèt si fene kinohance do walon :
« stitchî », c' est on doûs mot ; « tchôkî », c' est
pus vif . Cwand m' mame m' a vlou aprinde li
vicaedje : « Avou les comeres, i fåt prinde li tins
divant di stitchî l' broke dins l' tchabote. »

Ça nos frè passer so kékes rifrancijhaedjes.

Målureuzmint, co ene feye, ci n' est néen
l' walon k' est sol « bele pâdjé » (li cene di
droete) mins l' ratournaedje e francès.

Walons e scoliers

Inkete emey des scolîs di 12 a 15 ans

Tot fjhant scole di walon a des djonneas et djonnetes, doze a cwénze ans vîs, à Bork (Rantoele 106, p. 15), dj' a yeu l' ådjieu d' fé ene pitite inkete di sociolinwince.

Po coula, dj' a rçû on fel còp di spale di Pierre-Yves Hotton, li mwaisse adjinçneu del djournêye. Ene samwinne divant, il aveut fwait passer les foyes do kessionaire ås ôtes profs k' alént vni avou leu classe al sicole di walon.

Il ont stî tertotes et tertos da-coird po ridner les foyes ås scolîs, tot ls esplicant ene miete. Pu : ramasser les responses et les rmète a monsieure Hotton, ki m' les rapoirta a fwait.

Dj' ô bén ki l' inkete a stî moennêye DIVANT li scole di walon.

Come di djasusse, l' inkete esteut anonyme, mins dji dmandéve tolminme l' ådje do respondent, et si c' esteut on valet u ene bâshele. Ene troejhinme caze « ôte tchoi », foirt al môde di ces trevëns cial, n' aveut nén stî ritnowe pal sicole. Portant gn aveut deus foyes k' avént dmoré vudes po cissee roye la. Ey ene foye avou les deus cazes di noereyes.

Al fén, emey les 226 respondent·e·s, gn aveut 133 valets (59 åcint) eyet 93 bâsheles (41 åcint).

Gn aveut 56 scolîs et scolresses 12 ans vîs (25 åcint), 104 di 13 ans (46 åcint) et 67 di 14 et 15 ans (29 åcint).

Did dou savoz des mots ?

Li deujhinme kesse, c' esteut djasusse po vey s' i cnoxhent ene miete di walon. I plént dire ki nonna, k' i n' savént gote di rén del langue (caze 9). Ôtrumint, s' i nd avént oyoo kékés mots, c' esteut : (1) di leus parints; (2) di leus grands-parints u rata-yons; (3) d' èn ôte parint; (4) d' on soçon u d' on vijhén del

famile; (5) pal tévé; (6) pal Daegntoele; (7) pa des lives e walon; (8) pal sicole.

Come ratindou, c' est pa les grands-parints ki les scolîs savèt kékes faflotes di walon (60 åcint), ouden pa les parints (50 åcint); des còps pa èn ôte parint (21 åcint) ou co on vijhén u on cama des parints (21 åcint).

Mins les ôtes responses sont ene miete sibarantes (on s' atindeut a moens).

* pal sicole (22 åcint); fåt dire ki dj' aveu ddja ovré sol walon avou sacwants d' ces scolîs la cwand il estént ezès primaires (Rantoele 89 p. 21). Çou k' esplike ossu les 7 åcint ki respondît « pa des lives e walon ». Dandjreus les cis ki dj' elzî aveu dné cwand estént e 4inme et 5inme primaire.

* pal televuzion (10 åcint). Kéne emission ? « Walon-nous » (djokêye e 2019) arrivéve foirt tard. « Matélé » n' est nén rwaitâve el province do Lussimbork. « Foû des rays » n' a duré k' èn an (2019-2020). Dabôrd, c' est dandjreus avou « Stoum, peket et des rawetes » ki ces rwaitants la on veyou do walon dins l' posse ås imådjes.

* pal Daegntoele (10 åcint). On sait bén k' les djonnes sont tofer so leus sûtifones. Mins c' est cwand minme saizixhant k' il î cwerèt do walon. Et ndè trover !

Li dierin chife a cominter, c' est les cis k' i n' kinoxhnut gote li walon. End a 14 åcint, çou k' est foirt waire, si on tuze k' i gn a ladvins on nombe di djonneas et djonnetes « etrindjirs » (efants d' djudje do Cinte d' Atrivå, refudjís d' Ou-crinne et d' Palestene). On lzî aveut dné l' kessionaire tot parey k' ås ôtes « otoctones », po

n' les nén mete a pårt [exclure, ostraciser].

Pinsez ki l' walon sieve ?

Ciddé, dj' elzî dmandéve s' il avént l' epinse ki l' walon så-reut siervi : (1) po s' amuzer, aprume tot djhant des « laids mots »; (2) po djâzer on lingaedje ki les ôtes ni comprindront nén; (3) po mî comprinde el francès (come po schâyî les scrijhas omofones AN et EN); (4) po-z aidî aprinde des ôtes lingaedjes, dins ene sûre di « djimlastike do cervea »; (5) po-z atôtchî pus binamêmint des pus viyès djins; (6) po mî esse a si âjhe dins l' viyaedje ou l' pitite veye la k' i dmorèt (dj' ô bén ki les scolîs do Bork vegnnut foiravant di ptits viyadjes di l' Årdene); (7) po trover d' l' ovraedje pus tard; (8) po s' sinti citweyin del Walon-reye. Li caze 9, c' esteut : « dji n' pinse nén ki l' walon mi sâye siervi a åk [puisse être utile pour moi] ».

Nature do walon

Mins cwè çki c' est, å djasusse, li walon por zels : (1) on seu lingaedje, prononcî di diferinnès façons, mins etercomprindâves [*intercompréhensibles*]; (2) ene stroke di diferinnès langues provinciales, ki n' si comprindêt nén inte di zeles; (3) on patwès (lingaedje d' ene basse classe); (4) on diyaleke do francès (ene manire di câzer francès e l' Walon-reye).

Si vos vloz sepi les porcintaedjes di response a ces deus kesses la, alez s' vey so l' påt-yeve francesse di l' Aberteke (aberteke.walon.org/index.fr). Vos î pôroz aberweter on papî k' dj' a scrît so ciste inkete la.

Lucyin Mahin, el 21 di decembre 2023.

Tchansons e walon

Sitroete plake Willy Marchal

Proture des stroetès plakes di tchansons e walon, ça dvént ene fameuse wadjeure. Mins cwand c' est djasse po s' fé awè bon...

Les fanes di nosse tchanteu e walon avént ddja polou rcopyî ene sitroete plake emantcheye al varade pa Jany Paquay et les radiowisses di l' RTBF-Nameur do tins di l' émission « 900.000-Walons » (diviè 2015).

Mins adon, nosse tchanteu es-tut lu tot seu, djasse acpagnéte di s' guitare.

Trover on copleu

Al fén des anées 2010, Willy va rescontrer on clarinetisse po s' plaijhi, Léon Jacot. Les tchansons divegnut brâmint pus miloutêyes. Aprume les intrêyes, les passaedjes inte les coplets et les dierins acoirds.

Tins do recloyaedje del parminye, e 2020, nos copleus endè vont djouwer dins les viyaedjes po distreyî les djins. Ey proture des novelès tchansons, inte di zeles « On vî Rûsse lomé Corona », come di djasse.

Ça fwait k' i dvegnut vormint « des soçons podbon » (k' est l' tite di leu dierinne tchanson, sol muzike da Brassinse « Les copains d'abord »).

Li spectâke di Rotchfoirt

Les « Soçons podbon » dinît on concert a Rotchfoirt li 30 di nôvimebe. Come « vudefes amerikinnes », gn aveut l' copinreye « Soce Julos B ». Ey eto Émile Hesbois. Rissovnances.

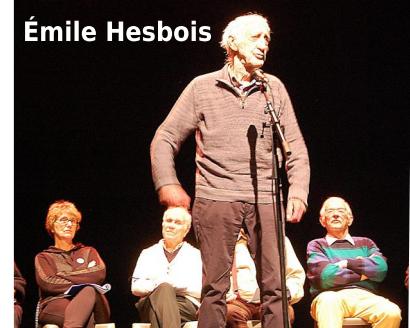
Gaby Thirion

Joselyne Mostenne

Repetaedjes al copinreye

Émile Hesbois

Airs dedja cnoxhowes

Willy n' est néen on compôzeu. I rprind des airs di tchansons e francès, viyes et noveles. Mins c' est on clapant kåzaedjissee [parolier]. I n' fwait néen do mot po mot, néen ddja do redjârbaedje des minmès idêyes. I rtent djasse l' airance djenerâle. Loucans on hagnon [paragraphe] del tchanson « La montagne » da Jean Ferrat. « Les vieux, ce n'était pas original / Quand ils s'essuyaient, machinal, / D'un revers de manche, les lèvres. » Avou Marchal, ça dvént : « E l' måjhone, pont d' televuzion. / A l' shijhe, on djouvéve à coyon / Avou les parints, les soçons. »

Portant, i n' rinake néen divant on bea tecse fwait so ene tchanson francesse pa èn ôte sicrijheu. Metans : « Fais du feu

dans la cheminée » on succès do Canadyin Jean-Pierre Ferland (1968) k' aveut stî rmetou e walon pa Jacques Desmet. On i djâze di Wayindje et d' Gobtindje, e Roman Payis. Mins gn a rén avou ça si les schoûteus d' Rotchfoirt ni savnut néen wice ki c' est. C' est l' air et les accords di clarinete ki sont-st amidjolants [enchanteurs].

Mins i pout eto prinde on nozé arimé ki n' esteut néen scrit po ene tchanson et lyi trover ene melodeye ki va avou l' pîtaedje. Et c' est ki : « Nosse lingaedje » da Chantal Denis a trové miraculeuzmint les notes del « Javanaise » da Gainsbourg. A nonna, dijm' forvoye. Cisse muzike la, c' est po s' propre tecse sol minme sudjet ki vos avoz lî al pâdje 12.

Li plake a stî saetcheye a 200 egzimplaires k' ont stî spoujhîs sol pî pol tchamp. I nd ont rfwait, mins ni tardjîz néen a l' kimander ca ça s' vind come des ptits pwins. Li produjheu ni wangne rén ladsu. Djasse rasplanter (fé bouf).

Po l' awè, houkîz l' 084 366 601 u emilez wimarmor-mont@gmail.com.

Veyåvté do walon

« Atelé » strimé a Nameur

E l' Rantoele 103 (erî-sâjhon 2022), Jacques Servotte nos aveut djâzé di si scultreye, lomé d' on no e walon « Atelé ».

Li veye di Nameur a metou l' ouve (ki peze deus tones) a ene foirt bele plaece : el croejhlâde del Rowe des Cânes [Carmes] et l' Rowe des Croejhîs [Croisières].

Li strimaedje s' a fwait li 20 d' octôbe.

Pris « Namosa »

Li sculteure aveut rascodou li pris « Namosa ». C' est ene ris-compinse k' est aspalêye pa « Prométhaea », èn ashonna di 19 eterprijhes di Nameur k' a skepyî e 2020. L' idêye, c' est d' ecwârler, tos ls ans, ene ouve ârtistike ki va dmorer veyâve a Nameur des anêyes à long.

C' est l' mâjhon del layicté di Nameur k' aveut prezinté l' pordjet eshonne avou li sculteu.

Li posteure metowe e s' plaece

Sinifiance

L' ouve riprezinte èn ome abûdé [arcbouté] après s' bole po l' fé tcheryî. C' est l' imâdje d' ene djin ki n' louke nén li monde d' enute tot s' dislamintant. Nonna, ô, vos ! I tour-sixh avou lu [lutte corps à corps]. Li bole pout esse riwaiteye come les rascrâwes ki tchaynut sor vos tot al dilongue d' ene vicâreye. Ele pout ossu sinifyî k' on s' vont rediver [révolter] disconte totes les foices dizeutrinnes ki nos volnut

spotchî.

C' est çou k' a spliké Djâke Servotte dins si spitch li djoû do strimaedje. Si a-t i fini s' prezintaedje pa on ptit mot e walon. « Dj' a ene espôzucion so mes ouves atuzlêyes sol minme tinme : « Sinnetes do vicaedje di tos les djoûs ». Dji vos pou espliker les pondants et les djondants di tchaeke ouve. Dj' el pou minme fé e walon po l' ci ou l' cene ki l' vôreut.

Merci d' awè vnou et d' m' awè schoûté. A vos r'vôy. »

Po saveur dipus so l' vicâreye et l' ouve da Djâke Servotte, rilijhoz vosse Rantoele 99 di l' esté 2020 p. 19. Avou ça ki, sol Wikipedia walon, vos trouvroz deus raportaedjes videyos so l' ârtisse.

Sovnances d' occupaedjes e walon e waeyén-tins 2023

Mwaisse raploû del Rantoele (Mont-Sint-Wubert, 25 di nôvime) (otofoto [selfie])

Tosseusolsinne [one man show]
Dimitri François (Transene, 26 di nôvime)

Ovroe [atelier] e l' âboretom del Curieuse Agaesse (Djeve, 25 d' octôbe)

Ovroe « boune anêye e walon » (Djedene, 12 di decimbe)

Rôze carnet

Dispoy li Colebeye, les binâjhes popas Nicolai et Djör vos scrijhnut po vs anoncî qu'il ont afiyî dös bâsheles.

Andje-Djulete (9 ans) et Lawrete-Sûtiance (7 ans) sont oficîrmint des Staelens, et vni eshonne à payis waire divant Noyaï.

Ådvins (II)

- Oujhene di Fromlene (Georges Vigneron)..... p. 13
 Contes a rlaye (Joselyne Mostenne) p. 14
 Pitits mots e-n on live (Émile Hesbois) p. 14
 Scolîs et walon : inkete (Lucyin Mahin) p. 15
 Tchansons e walon (Willy Marchal) p. 16
 Posteure lomêye e walon (Jacques Servotte) .. p. 17
 Sovnances ezès imådjes / Rôze carnet p. 17
 Crakes (Christian Thirion) p. 18
 Sol Daegntoele waloncázante p. 18
 Et l' nute s' a stindou (binde d' imådjes da Djozewal) (XIX & XX) p. 19-20

Crakes

Djeu d' mots

Mitchî rintere e cafè avou on noer ouy [*oeil au beurre noir*], la wice ki s' camaerâde Louwis l' rawâde dispoy ene dimeye eure.

- K' ass fwait, don, Mitchî po-z aveur on noer ouy ?
- Bén, å matén, m' feme m' a dit k' dj' esteu **grossir**.
- Bén, et cwè ?
- Dji lyi a respondou ki leye, elle esteut **grosse ir**, et k' ele l' est co ouy.

Christian Thirion, li 7 di decimbe 2023.

Çoula n' vât nén les poennes di viker tot doûs si c' est po mori ås strapances.

Câbaret walon d' Limerlé

Les 3inmes semdis do moes. Adresse :

« Voyaedje divins l' manaedje » [Péripole en la de meure], Limerlé (Gouvi). Racsegnes :
info@peripleenlademeure.com oudonbén
epona53@hotmail.com

Sol Daegntoele waloncázante

L' Aberteke

<http://aberteke.walon.org>

Scoles di Bive do waeyén-tins

Sol pådje e francès : inkete sociolinwistike do Bork (loukîz p. 15); hårdêye eviè l' grande inkete do Ministere; produjhaedje di paroles e walon (Philippe Boula); papî Michel Francard so les noûmots e walon.

L' eciclopedeye Wikipedia

aveut 12.019 årtikes (å 23 d' decimbe 2023); <http://wa.wikipedia.org>.

Wiccionaire

<http://wa.wiktionary.org>

N aveut 31.147 årtikes å 23 d' decimbe 2023, inte di zels, 26.405 fok pol walon. Li diferince, c' est des mots di ds ôtes lingaedjes, resplikés e walon.

Wikisourd

<https://wa.wikisource.org/>

Bibiteke di tecses e walon dins totes les ortografeyes (vîs sistinmes, scrijhas d' oteur, Feller, Rifondou).

DTW

Diccionaire di tot l' walon: <https://dtw.walon.org/>.

Å 23 d' decimbe 2023, gn av 34.717 intrêyes.

Berdelaedjes

<http://berdelaedje.walon.org/>

Les ridants « Dimande di mots » et « Rifondaedje » ont stî bén recräxhîs dierinnmint. Sol ridant « Tecses », hårdêye eviè l' live da Louis Henrard « Li bidete da Colas ».

Li waibe des rvuwes walones

Pådje del Rantoele-gazete

<https://www.revues.be/li-rantoele>

Payis condruze et walon

Djåspinreye Fesbok foirt ovante [active]

Li bijhe et l' solea

<https://atlas.limsi.fr/?tab=be>

Noveas ponts walons (Fromlene, Landritchamp, Dåvdisse 2). Po les dobes eredjistrumints, dischinde sol waitroulêye disk' å tecse, pu clitchî sol deujhinme onglet.

Muzêye do Pârlaedje

<https://www.museedelaparole.be/>

Ôtès hårdêyes so Wikinoveles

<https://wa.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikinoveles>

Racourti des imâdjes di dvant

Dj' estans e 1815. Emile Colot, on Walon d' Lene (Âssôrt), ki s' aveut-st egadjî dins l' ârmêye francesse, si rtrouve Holandès après l' batreye di Brinne-l'-Alou [bataille de Waterloo]. I rwangne si novea payis, tot rpassant pa l' lye Corsike [Corse]. Mins...

... il l' retrouve ene djouguete [cantinière], Bizete, k' esteut avou lu e l' årmême. Cisse-ciale li hole por lu aler rvindjî s' pa, k' åreut stî dischindou på mayeur did la. Emile est so balance, disk' à djoû del brete avou ci harlakte la...

